

Procházka Prahou před dvěma sty lety

Staroměstská radnice

Šmerhof čp. 938

U Zlaté koruny
čp. 937

Krennův dům
čp. 936

Langweilův model Prahy

Kateřina Bečková

Langweilův model Prahy

Procházka Prahou před dvěma sty lety

Autorka textů a výběr obrazového materiálu: **Kateřina Bečková**

Fotografie: **Jan Vrabec**

Vědecký redaktor: **Pavla Státníková**

Grafická úprava a sazba, e-PDF: **Jana Štěpánová**

Překlad: **Gareth Davies**

Redakce: **Ludmila Stránská**

Vydalo **Muzeum hlavního města Prahy**, Kožná 475/1, Praha 1, 2025

Žádná část této publikace a jejích příloh nesmí být reprodukována, uchovávána v počítačové síti nebo přenášena jakoukoli formou či jakýmkoli elektronickým, mechanickým či jiným záznamovým prostředkem bez předchozího svolení nakladatele a držitele copyrightu.

Texty © Kateřina Bečková, 2025

Foto © Jan Vrabec, 2025

Překlad © Gareth Davies, 2025

© Muzeum hlavního města Prahy, 2025

ISBN 978-80-87828-81-6

ISBN 978-80-87828-86-1 (pdf)

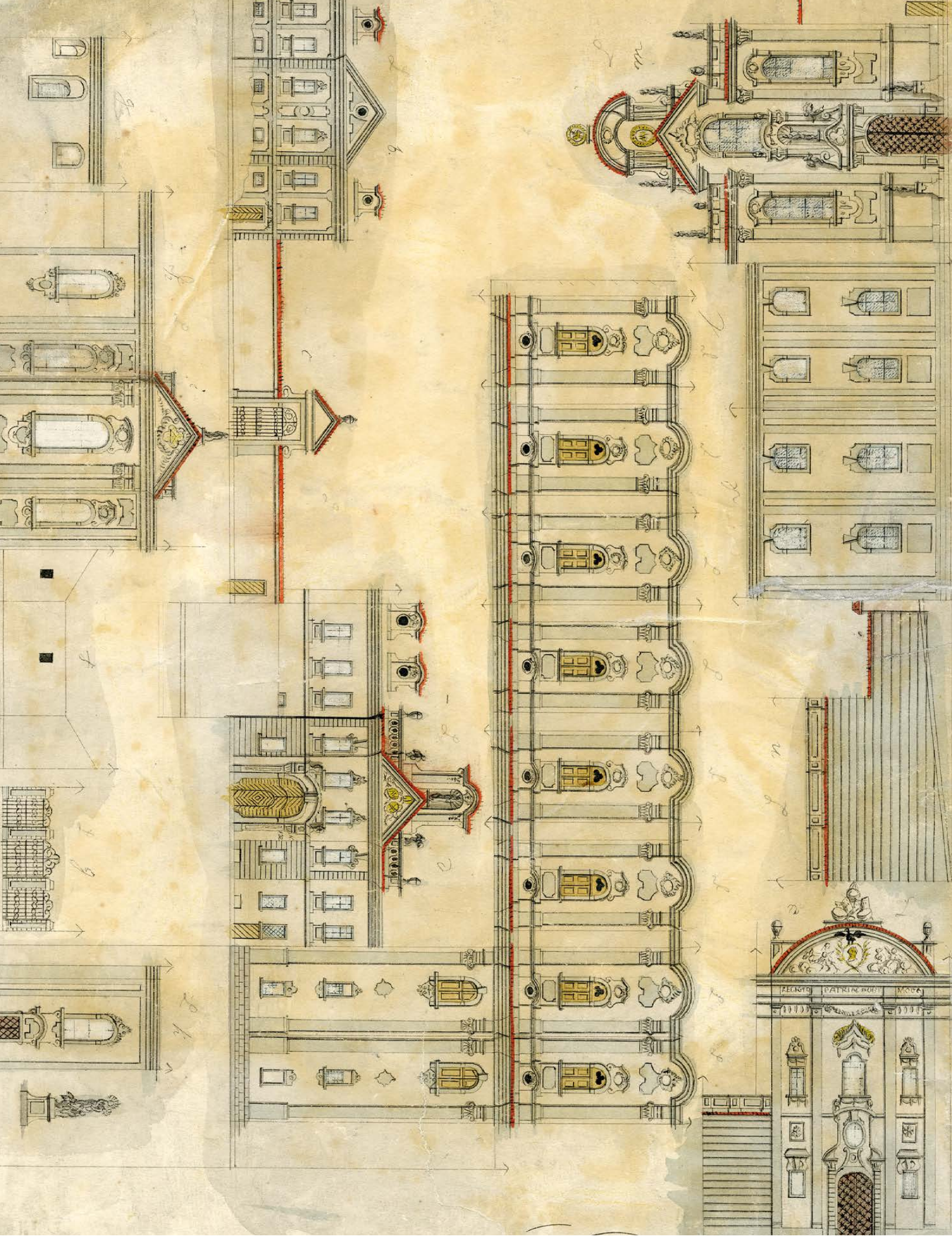
Kateřina Bečková

Langweilův model Prahy

**Procházka Prahou
před dvěma sty lety**

fotografie Jan Vrabec

Muzeum hlavního města Prahy
Praha 2025

Obsah

Úvod	7
Antonín Langweil a historie modelu Prahy	8
Statistika dokumentární hodnoty modelu	13
Jak nejlépe číst a užívat tuto knihu	13
Staroměstské náměstí a jeho nejbližší okolí	17
Západní část Starého Města	50
Židovské Město a severní okraj Starého Města	72
Severovýchodní část Starého Města	99
Východní část Starého Města	115
Havelské město	133
Jihozápadní část Starého Města	158
Jižní část Malé Strany	186
Severovýchodní část Malé Strany	216
Západní část Malé Strany	238
Pražský hrad	260
Hradčany	278
Literatura, rejstřík a resumé	295
Literatura	296
Místopisný rejstřík	297
Resumé – Langweil’s model of Prague	300

Obr. na s. 4:
Rozkreslené pláště budov Strahovského kláštera,
jehož model již Antonín Langweil nedokončil.

MMP H 178.664–666

Langweilův model Prahy se nikdy neokouká. Desetiletí můžete model bedlivě studovat a nikdy vás nepřestane překvapovat svými detaily. S každým z nich si budete klást znovu otázku, zda je toto neobyčejné dílo plastickým obrazem města, který hrdě předvádí krásu své předlohy, nebo názornou zprávou o podobě Prahy v daném okamžiku. Máme model považovat spíš za umělecké dílo, nebo za historický dokument? Je to obraz Prahy, nebo popis Prahy?

Odpověď není jednoznačná. Langweilův model je uměním i dokumentem. Každý v něm nalezneme to, co chceme, co potřebujeme a co hledáme. Milovník staré Prahy zde objeví místa, ulice a domy, které už v reálném světě neexistují. Alespoň očima si může dopřát unikátní procházku důvěrně známým městem v podobě, v jaké by ho našel před dvěma sty lety. Naproti tomu ten, kdo Prahu dosud nezná, procházku časem asi nedocení, ale může se nechat okouzlit historickým městem plným tajemných i malebných zákoutí s rozmanitou architekturou, formovanou deseti stoletími vývoje. Všichni bez rozdílu se pak dokonale ztratí v dnes již zaniklém Židovském Městě a mohou si užít bezbřehé bloudění v klikatých úzkých i slepých uličkách, jejichž nepřehlednost kdysi naháněla chodcům strach. Stejně tak pohledem se zalíbením spočinou na břehu Vltavy s drobnými domky sanytráren a romantickými kopečky sanytrových hald, zatímco jejich předchůdci před dvěma stovkami let z těchto míst prchali se zacpaným nosem. Langweilův model nám město představuje v podobě lichotivější, než byla ta skutečná, všechny smyslové vjemy své předlohy zkrátka zachytit nedokázal. Přesto nelze pochybovat o úmyslu jeho tvůrce zobrazit město realisticky i se všemi drobnými detaily a stopami života, které zanechali jeho obyvatelé ve dvorech a dvorcích, v ulicích a zahradách. Dnes je na modelu hledáme s objevitelskou vášní a oceňujeme jako prchavý dotek dávné každodennosti.

Langweilův model se zrodil v době romantismu první třetiny 19. století, kdy lidé začali vnímat krajinu jako zdroj krásy i poučení a město považovali za její organickou součást. Model tak vznikl z dobových romantických pohnutek ve formě vysoce realistického díla.

Antonín Langweil a historie modelu Prahy

Původ, studia. Antonín Langweil se narodil 13. června 1791 jako deváté dítě rodiny sládka schwarzenberského pivovaru v Postoloprtech. Otec v tomtéž roce zemřel a rodina se přestěhovala na panství Schwarzenbergů do Českého Krumlova k příbuzným matky. V tomto městě mimořádných urbanistických a architektonických kvalit prožil Antonín Langweil dětství a mládí. Zde, po studiu gymnázia v Českých Budějovicích, absolvoval v letech 1809 až 1812 specializovanou hospodářskou školu pro nadané syny schwarzenberských zaměstnanců a v roce 1814 nastoupil jako úředník na místní magistrát. V roce 1815 se v Českém Krumlově oženil.

Karel Postl, pohled na Český Krumlov kolem 1810, kolorovaný lept. Národní galerie, grafická sbírka, inv. č. R 2621, Fotografie © Národní galerie v Praze 2025

Prvním litografem v Čechách. Poté, co v sobě Antonín Langweil objevil výtvarný talent a zatoužil se ve výtvarné činnosti zdokonalit, podnikl v roce 1818 několikaměsíční cestu do Vídně, kde se zapsal ke studiu na Akademii výtvarných umění a osvojil si tehdy novou grafickou techniku kamenotisku neboli litografie. Nadšení litografií Langweila podnítilo k záměru věnovat se tomuto oboru profesionálně. Protože mu z důvodu cenzurního dohledu nebylo tehdejšími úřady povoleno zřídit si litografickou dílnu v Českém Krumlově, opustil své úřednické povolání a s rodinou se odstěhoval do Prahy. Na Staroměstském náměstí v domě čp. 933 si v polovině roku 1819 zřídil první litografickou dílnu v Čechách.

Knihovním sluhou. V podnikání se Antonínu Langweilovi nedařilo tak, jak si představoval. Vlastní litografickou dílnu proto uzavřel a v letech 1820 až 1822 působil jako litograf v rámci tiskařského a vydavatelského provozu pražského knihtiskaře J. F. Schönfelda. V roce 1822 získal konkurzem místo

Navštívenka „privilegovaného litografa Antonína Langweila“.

Národní galerie, grafická sbírka, inv. č. 60822, Fotografie
© Národní galerie v Praze 2025

knihovního sluhy v Univerzitní knihovně v Klementinu spolu se služebním bytem a tomuto povolání již zůstal věrný do konce života.

Počátek práce na modelu. V březnu roku 1826 vystavil v pražském Platýzu svůj reliéf Paříže jistý Symphorien Caron z Francie. Návštěva této výstavy byla pro Antonína Langweila bezprostředním podnětem k započetí práce na modelu Prahy. Po neúspěšných litografických pokusech konečně našel výtvarný obor, v němž mohl uplatnit nejen svůj kreslířský talent, ale také svoji technickou dovednost a mimořádné osobní vlastnosti jako cílevědomost, vytrvalost a trpělivost. Opatřil si tehdy tiskem vydaný Jüttnerův plán Prahy, který devětkrát zvětšil a v den svých třicátých pátých narozenin se pustil do díla.¹

¹ První plán Prahy založený na geodetickém měření vytvořil kartograf a generálmajor rakouské armády Josef Jüttner (1775–1848) z podnětu císaře Františka I. v letech 1811–1816. Jüttnerův plán měl svoji vojenskou verzi s opevněním a verzi civilní bez opevnění. Ta vyšla v podobě velkoformátové rytiny ve dvou dílech v roce 1818 z iniciativy Vlastenského (dnes Národního) muzea.

vlevo: Autoportrét Antonína Langweila jako tvůrce modelu v roce 1830. Kvaš na kartonu a slonovině. Ze sbírek Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, inv. č. MTB 1004

vpravo: Novoročenka guberniálního rady Grössla, zakázka Langweilovy litografické dílny, 1819. Sbíрка Národního muzea, inv. č. 26 300

Vyobrazení Langweilova modelu v Německém sále na Pražském hradě v rámci průmyslové expozice v roce 1833.

Litografické vyobrazení z publikace *Denkbuch über Anwesenheit Ihrer K. K. Majestäten Franz der Ersten und Caroline Auguste in Böhmen im Jahre 1833*. Zhotovil Josef Vetteres, vydal C. Hennig, Praha 1836. MMP H 002.960/012

Výstavy modelu. Během jedenáctileté práce Antonín Langweil model v rozpracované podobě pětikrát představil veřejnosti. V roce 1833 byl dokonce vyzván k vystavení modelu na průmyslové výstavě k počtě panovnickovy návštěvy Prahy, která se konala na Pražském hradě. Po skončení výstavy si Langweil dovolil Františka I. oslovit osobním dopisem, v němž prosil o finanční podporu na dokončení práce na modelu. Žádost však byla bez pochopení a zájmu zamítnuta.

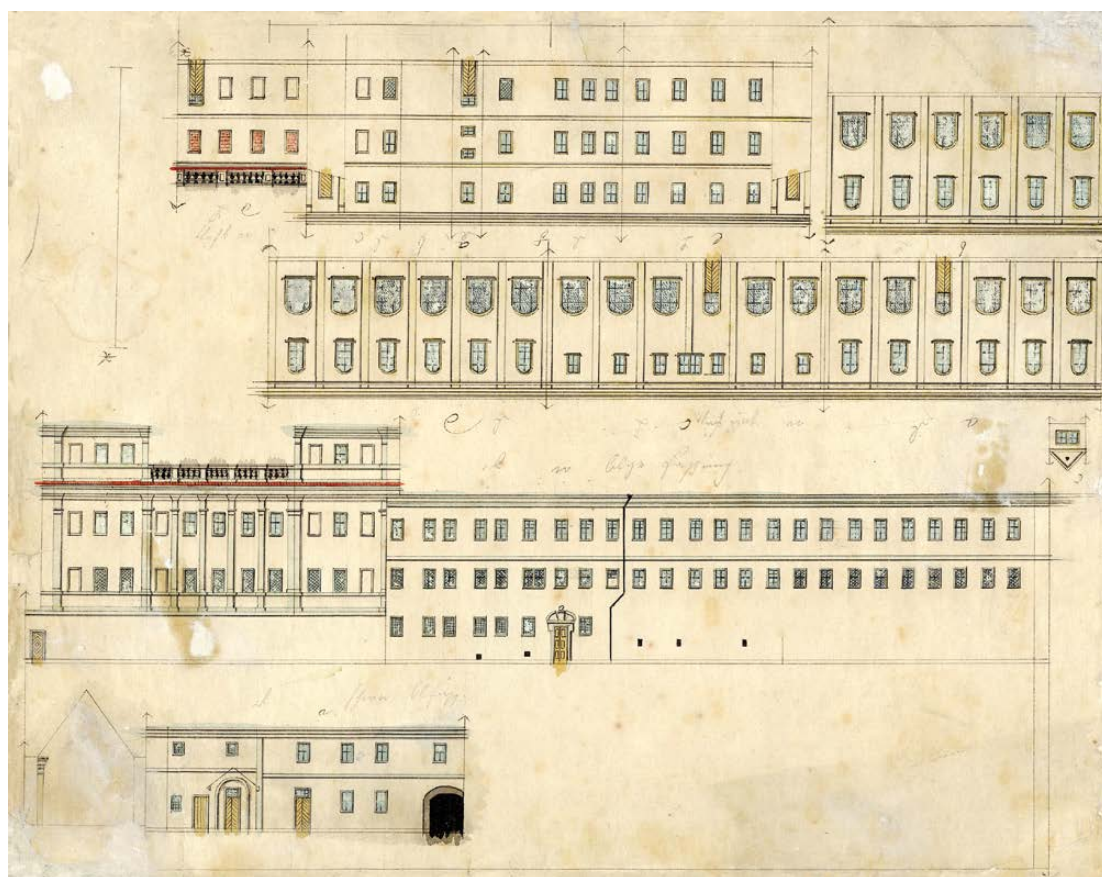
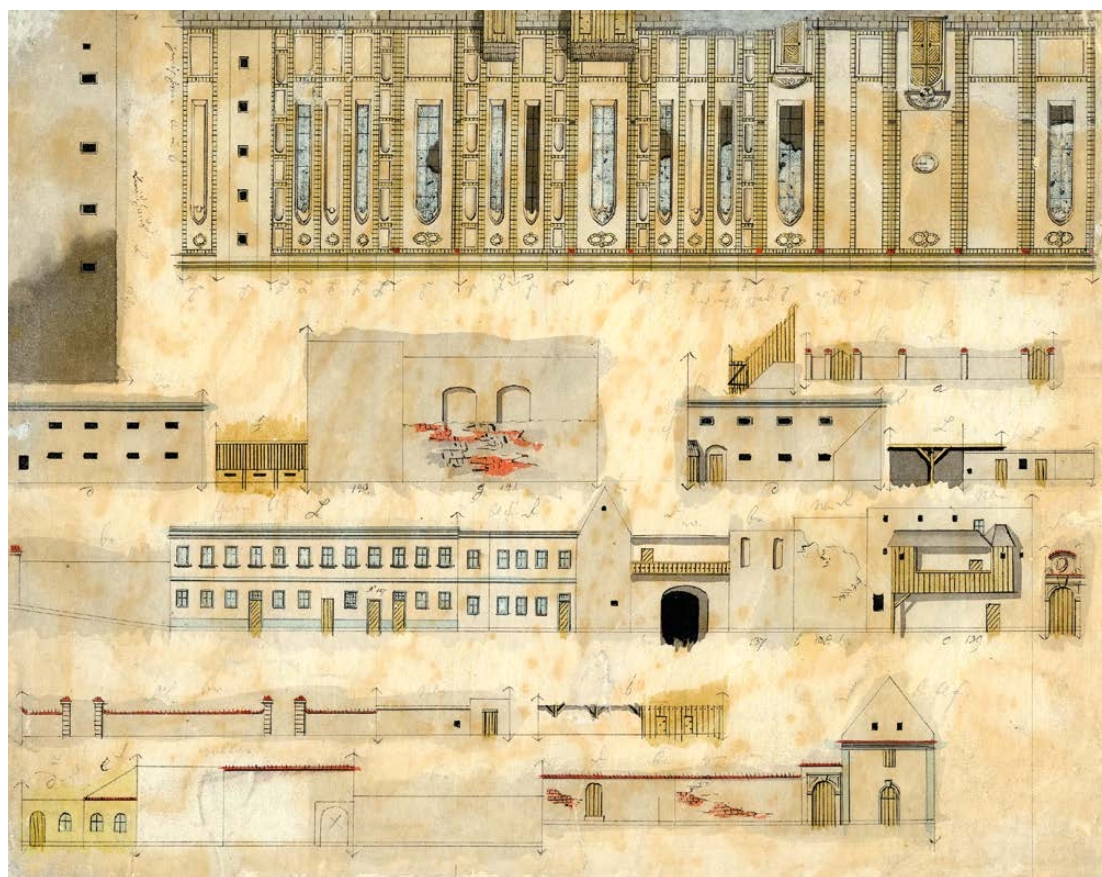
Hledání mecenáše. Rodina s pěti dětmi a nízký plat knihovního sluhy nutily Antonína Langweila hledat vedlejší výdělky či mecenáše. Zhotovoval malé modely budov, zejména šlechtických sídel, na zakázku pro jejich majitele. Z nich se v dobrém stavu dochovaly tři – model Clam-Gallasova paláce, paláce a vily Kinských. Doložena je však existence i modelů dalších, dnes nezvěstných nebo zaniklých, mezi nimi i samostatný model Pražského hradu, který Langweil věnoval roku 1836 císaři Ferdinandu V. při příležitosti jeho korunovace českým králem a dostal pak za to odměnu 150 zlatých.

Malířem portrétních miniatur. V první polovině 19. století ovládla měšťanskou společnost móda portrétních miniatur. Antonín Langweil si přivydělával i zakázkami tohoto druhu. Jeho práce jsou hodnoceny jako běžná zakázková produkce s kolísavou kvalitou často na hranici naivismu. Pravděpodobně jeho nejzdařilejší miniaturistickou prací je autoportrét z roku 1835.

Nemoc a konec života. Od počátku roku 1837 pronásledovaly Antonína Langweila zdravotní potíže. V dubnu toho roku adresoval prezidentovi českého gubernia hraběti Karlu Chotkovi prosbu, aby se zasadil o umístění jeho modelu do Vlastenského (dnes Národního) muzea. Muzeum však tehdy o model zájem nemělo a lehkomyšlně jej odmítlo. Když 11. června 1837 Antonín Langweil zemřel, zanechal po sobě vdovu, pět dcer a na půdě Klementina devět beden s modelem.

Autoportrét Antonína Langweila, akvarel a kvaš na oválné slonovinové destičce, 1835. Sběrka Národního muzea, inv. č. H2-3979

Rozkreslené pláště
budov Strahovského
kláštera, jehož model
již Antonín Langweil
nedokončil.
MMP H 178.664–666

Langweilův model na Zemské jubilejní výstavě v roce 1891.
MMP H 008.271/003

Odkoupení modelu panovníkem. Po smrti manžela nabídla v roce 1840 vdova Langweilová model k odkoupení panovníku Ferdinandovi V. Tentokrát byla nabídka úspěšná. Panovník model koupil za symbolickou cenu 500 zlatých a věnoval jej velkorysým gestem Vlastenskému muzeu, kde ho převzal tehdejší knihovník Václav Hanka.

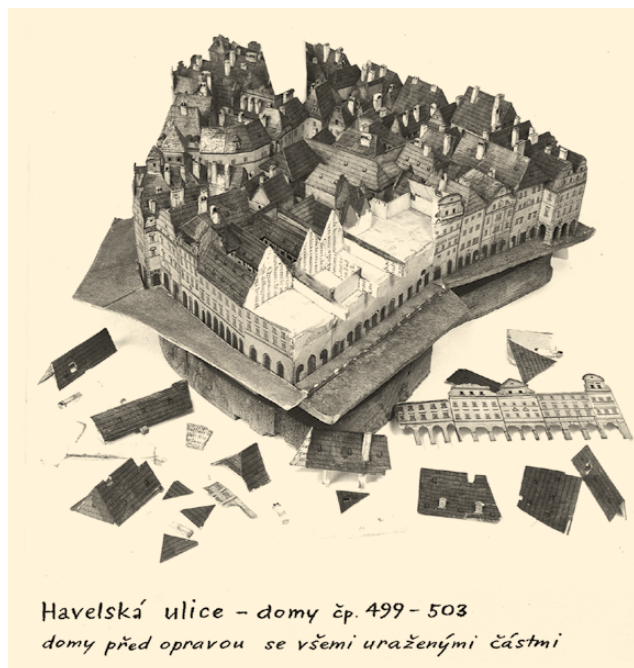
Model v Národním muzeu. Langweilův model byl vystavován v 19. století jen příležitostně. V roce 1891 se stal jedním z exponátů Zemské jubilejní výstavy. Při této příležitosti byl nákladně opraven a opatřen pódiem se zábradlím – vyhlídkou pro návštěvníky. Od roku 1905 byl model součástí stálé expozice Lapidária Národního muzea na Výstavišti.

Restaurování modelu. V roce 1954 převzalo Langweilův model do svých sbírek Muzeum hlavního města Prahy, kde byl v roce 1961 zpřístupněn v provizorní instalaci. Během let 1963–1969 probíhalo jeho průběžné restaurování, které provedli akademičtí malíři Jana a Jiří Boudovi. Restaurátoři museli při své práci osvědčit stejnou míru šikovnosti a obdobné množství trpělivosti jako sám tvůrce modelu.

Model v Muzeu hlavního města Prahy. Nově restaurovaný Langweilův model byl v roce 1969 zapůjčen na výstavu Zlatá Praha do holandského muzea Madurodam a od té chvíle se stal světoznámým. Od roku 1970 byl pak

Jana a Jiří Boudovi restaurují část modelu ve svém ateliéru.
MMP H 071.997

Z restaurátorské zprávy manželů Boudových,
která je uložena v konzervátorském oddělení
Muzea hl. m. Prahy. MMP

součástí stálé expozice Muzea hlavního města Prahy a instalován v nové vitríně. V roce 1999 byla původní vitrína nahrazena novou, tentokrát již prachotěsnou. V letech 2006–2009 vznikla ve spolupráci s ČVUT a soukromou technologickou firmou digitální kopie Langweilova modelu. V době probíhající rekonstrukce budovy muzea byl model v roce 2021 rozložen a uschován v depozitáři. Do muzejní expozice se vrátil v roce 2025.

Statistika dokumentární hodnoty modelu

Na Starém Městě bylo k roku 1837 celkem 969 domů s číslem popisným, z nichž do současné doby 570 domů bylo zbořeno (z toho 450 do roku 1918 a z nich polovina na základě asanačního zákona) a 80 domů radikálně přestavěno.

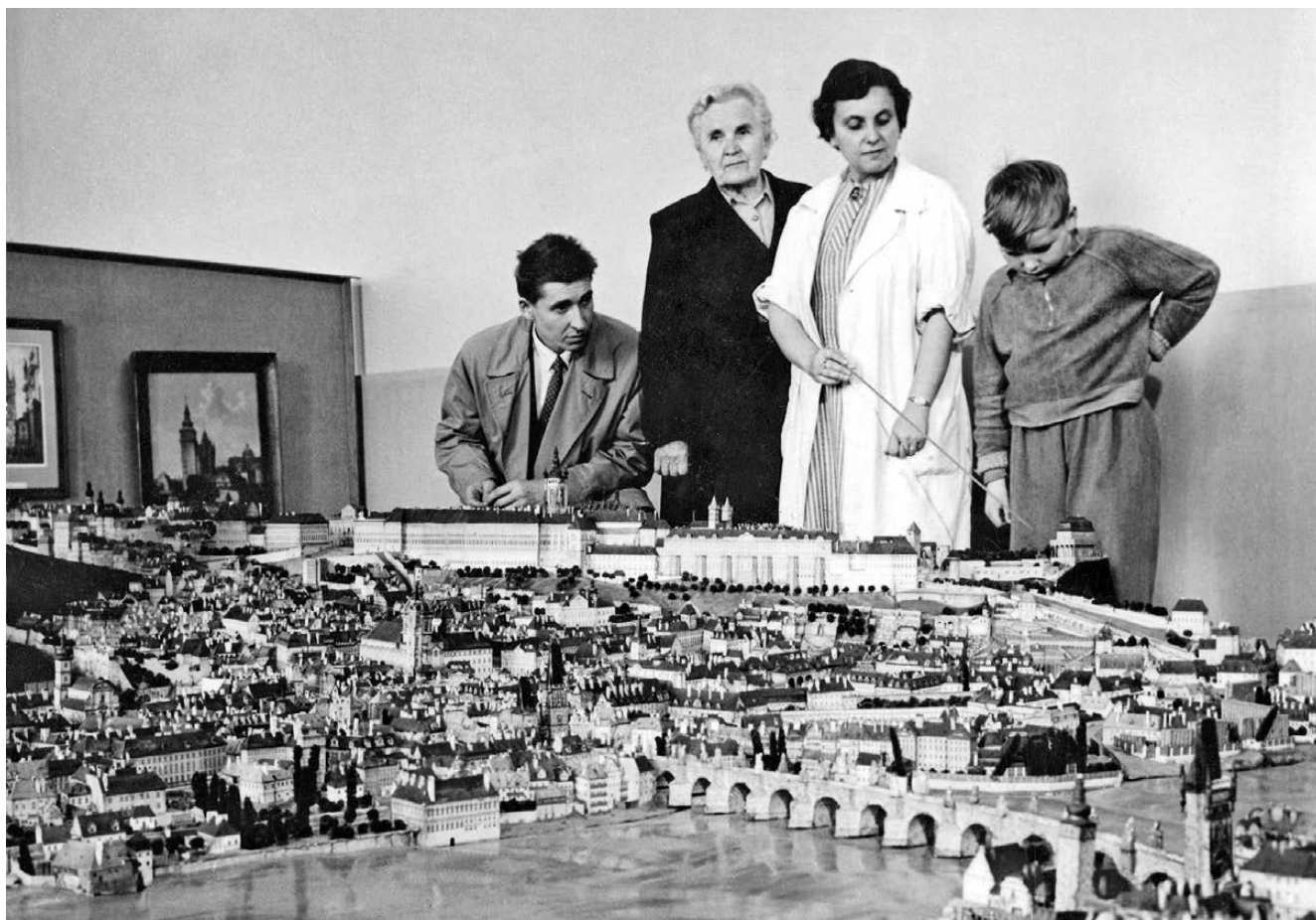
V Josefově bylo k roku 1837 celkem 278 domů s číslem popisným, z nichž kromě šesti synagog z devíti a radnice bylo zbořeno úplně všechno.

Na Malé Straně bylo k roku 1837 celkem 522 domů s číslem popisným, z nichž do současné doby 105 domů bylo zbořeno a 60 domů radikálně přestavěno.

Na Hradčanech bylo k roku 1837 celkem 187 domů s číslem popisným, z nichž do současné doby 7 domů bylo zbořeno a 5 domů radikálně přestavěno.

Jak nejlépe číst a užívat tuto knihu

Podrobná fotografická dokumentace Langweilova modelu vznikala po jeho převzetí Muzeem hlavního města Prahy postupně, zpravidla při jeho čištní jednou za sedm až deset let, kdy byl rozebrán na jednotlivé části, protože

Ve své první expozici byl Langweilův model vystaven volně. S ukazovátkem dlouholetá správkyně modelu Věra Berková. Foto neznámého autora, před rokem 1970. MMP

v ostatní době byl složen a vystaven ve vitríně. Vzniklo tak několik sad fotografické dokumentace, z nichž každá odpovídala technickým možnostem doby svého vzniku (černobílé snímky, barevné diapozitivy, digitální fotografie). Soubor fotografií Langweilova modelu pro tuto knihu zhotovil v letech 2023–2025 fotograf Jan Vrabec. Jde o nejnovější sadu snímků modelu, která využila soudobou fotografickou techniku. K tomu je třeba podotknout, že Langweilův model je sice nesmírně fotogenický předmět, ale jeho fotografování představuje nesnadný úkol. Zrádně se lesknoucí střechy, nepravidelné okraje dílů, nezamýšlené pohledy do útrob modelu, a především nepřipravenost vcítit se do struktury města a logicky komponovat záběr vytrestaly již nejednoho fotografa.

Snímky v této knize jsou pečlivě sestaveny do procházky, která vychází ze Staroměstského náměstí a po obchůzce ve směru hodinových ručiček pravobřežní částí modelu směřuje přes řeku na Malou Stranu a Hradčany s Pražským hradem. Někdy jsou místa představena z nadhledu, který bychom v reálné Praze docílili jen pohledem z dronu, jinde si prohlédneme budovy pohledem chodce. Komentáře k obrázkům se snaží zorientovat čtenáře a vybrat z obrovského množství informací, které se nabízejí, nejpodstatnější a nejzajímavější údaje. Jako orientační pomůcka jsou u každé kapitoly publikovány plánky, které obsahují popisná čísla domů, platná od roku 1805,

Langweilův model Prahy ve své první vitríně z roku 1970. Foto Miroslav Fokt. MMP

tedy jak v době Langweilově, tak nyní. Podkladem těchto plánek je dobová litografická reprodukce Jüttnerova plánu Prahy, který použil A. Langweil pro zhotovení zvětšeného půdorysu svého modelu. Každý plánek je opatřen QR kódem s odkazem do současné mapy (využívá mapy.com). Pro rychlé srovnání minulého a současného stavu půdorysu čtenářům doporučujeme využít aplikaci Dvě Prahy, kterou provozuje na svém webu Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy.

K daným lokalitám, domům, kostelům či čemukoliv, co je zobrazeno na snímcích z modelu, lze pochopitelně v bohaté pragensistické literatuře i na internetu nalézt velké množství dalších doplňkových informací. Stejně tak pro milovníky srovnávání starého stavu s novým doporučujeme pro konfrontaci záběrů z Langweilova modelu se skutečností využít aplikace Google Street View, nebo Google Earth, které umožňují procházku po současném městě či průlet nad ním z křesla domova.

Ovšem za velký úspěch své práce by autorka a vydavatel této knihy považovali situaci, kdy touha po srovnání čtenáře z křesla zvedne a on se zvědavostí průzkumníka s touto knihou v podpaží vyrazí do reálné Prahy konfrontovat její podobu z Langweilovy doby s tou současnou. Tato činnost mu poskytne nejen dobrodružství při hledání a radost z nalézání, ale především pochopení souvislostí i obohacení nečekaným poznáním.

Staroměstské náměstí a jeho nejbližší okolí

Názvy ulic a prostranství

Breite Gasse, Široká
Dreibrünnen Gasse, Třístudniční, dnes Pařížská tř.
Fleischmarkt Gasse, Masná
Geist Gasse, Dušní
Goldene Gasse, Zlatá, dnes Maiselova
Grosser Ring, Velké nám., dnes Staroměstské nám.
Kleiner Ring, Malé nám.
Lange Gasse, Dlouhá
Leonardi Platz, Linhartské nám., dnes Linhartská
Niklas Platz, Mikulášské nám., dnes U Radnice
Stuparts Gasse, Štupartská
Thein Gasse, Týnská
Thein Gaschen, Týnská ulička
Thein Hof, Týnský dvůr
Würfel Gäschen, Kostečná
Zeltner Gasse, Celetná

naskenujte QR kód
pro zobrazení
současné mapy

1. Pohled na Staroměstské náměstí od východu

Procházku Langweilovým modelem Prahy začneme, jak se sluší a patří, v samém srdci města, na Staroměstském náměstí. V centru pohledu, který směřuje přes věže Týnského chrámu, vidíme celou západní frontu náměstí: zleva je to pozdně gotické křídlo Staroměstské radnice s arkýřem kaple a věží, dva měšťanské domy a šikmo stojící Krennův dům čp. 936 před kostelem sv. Mikuláše, který náměstí z této strany opticky uzavírá a zakrývá vstup do židovského ghetta.

2. Východní křídlo Staroměstské radnice

Vybudování radnice umožnilo staroměstským měšťanům privilegium Jana Lucemburského z roku 1338. Práci na přestavbě zakoupeného staršího domu zadali katedrální huti Petra Parláře. Tak vznikla v průběhu 14. století nejstarší podoba radnice s věží, kaplí a orlojem. Langweilův model zachycuje tuto část radního domu po spojení pražských měst v roce 1784, kdy se Staroměstská radnice stala sídlem správy spojené Prahy. Potřeba nových úřadoven byla tehdy příčinou utilitární přestavby klenutého gotického prostoru obecní síně vložením dalšího patra. Do úrovně druhého patra byla prozatím alespoň zachována gotická výzdoba. Takto přestavěná radnice se ale nezdála představitelům města dostatečně reprezentativní, a proto byly přikoupeny dva sousední domy vpravo a společně se starou radnicí v roce 1838 zbořeny, aby uvolnily místo nově navržené, tentokrát novogotické radniční budově. Její osud se zpečetil požárem v samém konci druhé světové války již po sto letech a pozemek po bývalé radnici je dodnes prázdný.

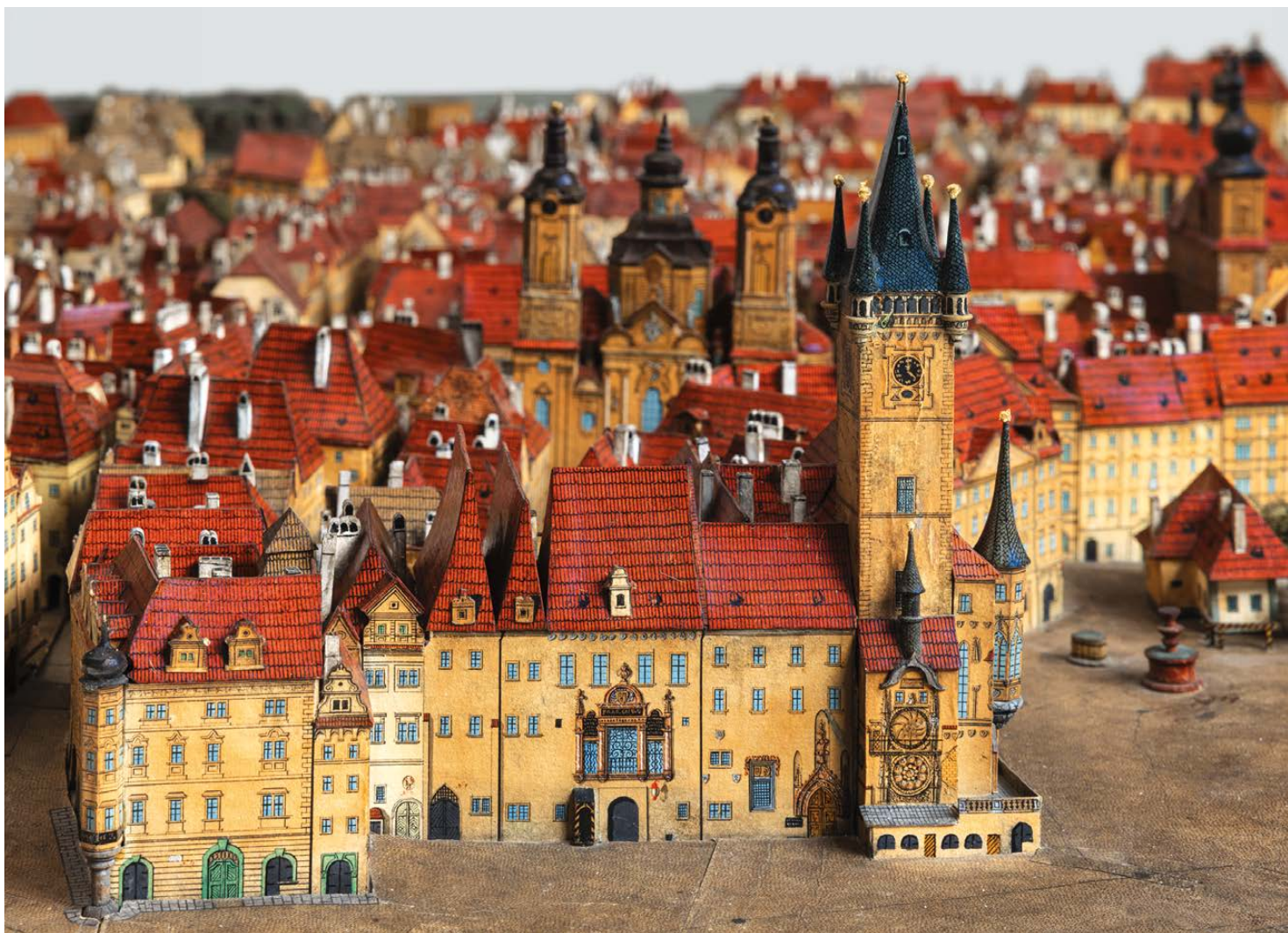

3. Nároží Staroměstské radnice s věží

Unikátní hodnota bloku Staroměstské radnice spočívá nejen v estetických kvalitách a bohatých dějinách, které prošly za osm století jejími zdmi, ale také ve vrstevnatém stavebním příběhu. Radnice vznikala postupně skupováním starších domů, jejich přistavováním, přestavováním, propojováním a sjednocováním v různých etapách historie.

4. Arkýř kaple a Staroměstský orloj

Kolem radniční věže s orlojem a arkýřem kaple stála v Langweilově době nízká přístavba s nájemními krámy, zakončená balustrádou. Samotná věž byla počátkem 19. století podrobena opravě, v jejímž rámci dostala i nový ochoz a zastřešení.

5. Jižní křídlo radničního bloku

Jižní křídlo radnice je tvořeno v jádru středověkými měšťanskými domy, které byly pro potřeby správy města postupně přikupovány a upravovány od roku 1338, kdy zřízení radního domu povolil staroměstským měšťanům král Jan Lucemburský. Průčelí jižního křídla dostalo v rámci pozdně gotické přestavby v 15. století novou vstupní síň s bohatě kamenicky zdobeným portálem a oknem se znaky Českého království a Starého Města. Ve třicátých letech 19. století hrozila jižnímu křídlu radnice demolice a náhrada novostavbou v duchu novogotiky, podobně jako se to stalo v případě křídla východního. Naštěstí k tomu nedošlo. Fasády, které představuje Langweilův model, byly pak v průběhu 19. století ještě několikrát upraveny a doplněny o štíty a další zdobné prvky.

6. Renesanční okno jižního průčelí radnice

Nejvýraznějším prvkem fasády jižního křídla Staroměstské radnice je monumentální trojdílné renesanční okno s hrdým nápisem PRAGA CAPUT REGNI – Praha hlava království. Pochází z doby, kdy se pražská města Staré a Nové v roce 1518 spojila do jednoho celku. Spojení však pro vnitřní neshody představitelů městského patriciátu vydrželo pouhých deset let.

7. Staroměstský orloj

Staroměstský orloj je jednou z největších pozoruhodností Prahy, nelze navštívit město a orloj minout. Jeho základ tvoří mechanický hodinový stroj a astronomický číselník z počátku 15. století. Do působivého celku doplňuje orloj sochařská výzdoba a postavy apoštolů, které se objevují jednou za hodinu. Poslední podoba kalendářní desky od malíře Josefa Mánesa z roku 1866 byla brzy po svém vzniku z důvodu ochrany nahrazena kopií.

8. Dům U Minuty

Staroměstská radnice čp. 1 vznikala trochu jako stavebnice. Obec postupně přikupovala domy a připojovala je k radničnímu bloku. Právě v době, kdy vznikal Langweilův model, byl k radnici připojen úzký dům U Kohouta čp. 2 s renesanční fasádou. S ním sousedící dům U Minuty čp. 3 vystupující výrazně do náměstí získala radnice až v roce 1896. Cenná sgrafitová výzdoba jeho fasády z počátku 17. století byla v Langweilově době dosud skryta a znovuobjevena, restaurována a nabídnuta očím veřejnosti až ve dvacátých letech 20. století. Rovněž nárožní dům do Malého náměstí čp. 4 zvaný Pecoldovský či U Zlatého rohu si Staroměstská radnice ve 20. století připojila ke svému radničnímu komplexu po vnitřní přestavbě v roce 1938. Fasády tohoto domu, postaveného na starších základech v první čtvrtině 17. století, zůstaly zachovány v barokní a klasicistní úpravě.

9. Pohled na Staroměstské náměstí od jihozápadu

Přehledně vidíme blok Staroměstské radnice a jejího blízkého okolí i na tomtoobrazení Langweilova modelu, které představuje diagonální pohled od Malého náměstí k vyústění Dlouhé třídy. Působivý shluk staveb je dnes již minulostí. Stržení Krennova domu v roce 1901 a poté i východního novogotického křídla radnice poničeného požárem na konci druhé světové války vytvořilo v husté zástavbě bloku naproti kostelu sv. Mikuláše dnešní rozlehlou proluku. Fronta domů do Malého náměstí a ulice U Radnice, která tvoří západní stranu radničního bloku, si dodnes zachovává zdání řady samostatných budov, avšak po druhé světové válce byly domy stavebně propojeny do rozlehlého podélné průchozího kancelářského komplexu, využívaného Národním výborem hl. m. Prahy.

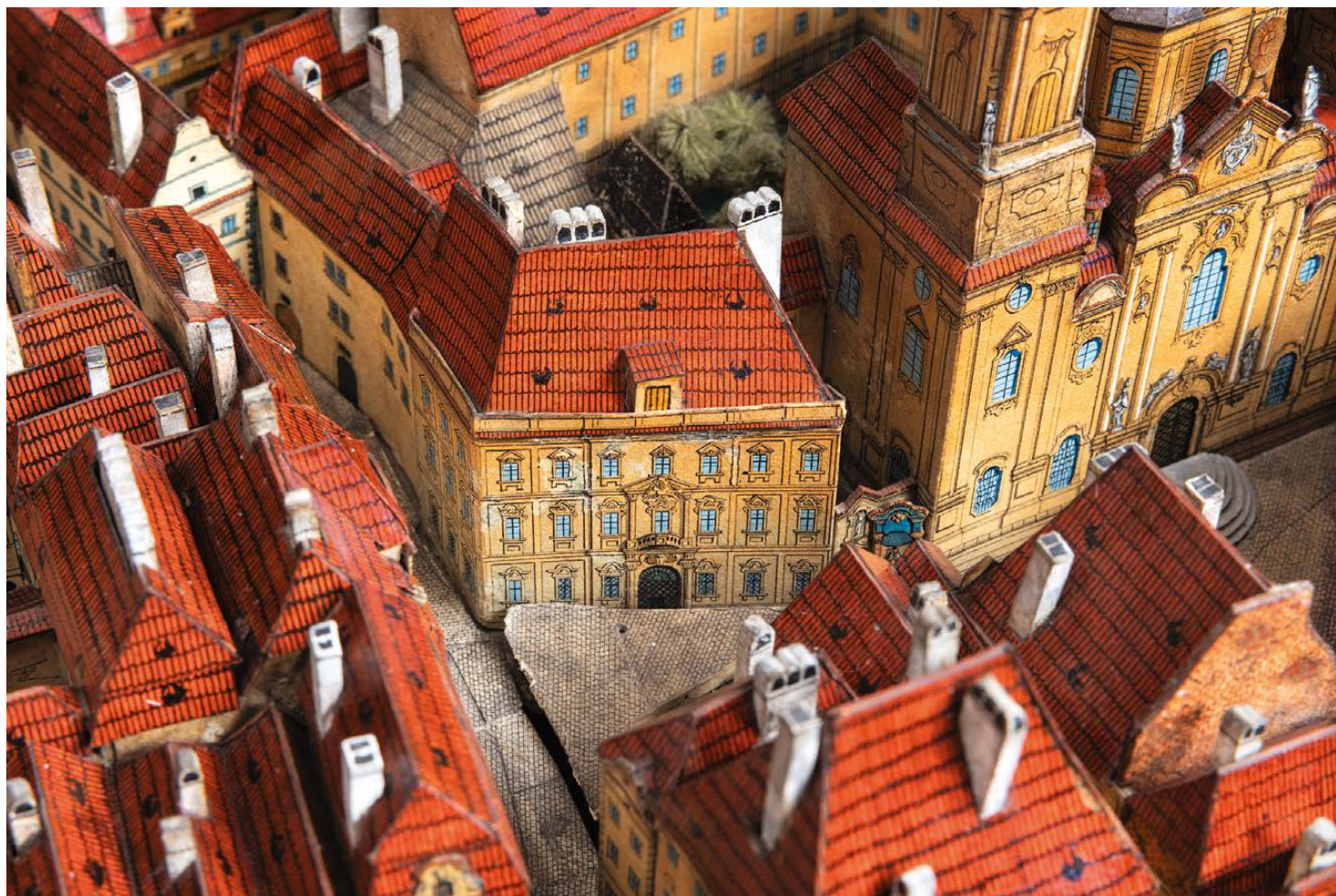
10. Domy západního průčelí radničního bloku

V jádru středověké domy směřující svým hlavním průčelím do Malého náměstí a ulice U Radnice jsou na modelu představeny s osobitými převážně barokními fasádami, zprava čp. 6 až 13. Co dům, to jiná variace štítu, domovního znamení a štukové výzdoby. Pro dobu druhé čtvrtiny 19. století, v níž Langweilův model vznikl, však byly charakteristické utilitární klasicistní přestavby, které zpravidla osobitost setřely. Příkladem mohou být dva krajní domy vpravo. Zatímco dům čp. 6 U Tří mečů se již krátce před svým zobrazením na Langweilově modelu nivelizující klasicistní přestavbě podrobil, jeho soused čp. 7 U Černého raka je zobrazen dosud se svým štítem i račím znamením těsně před přestavbou, která z něj vytvoří dvojče souseda vpravo. Podobnou proměnou prošel v roce 1841 i dům čp. 11 U Zlatého zvonku, který má na modelu podobu z roku 1802. Ta dosud prozrazuje, že původně šlo o dva starší domy spojené pod jedním štítem.

11. Kostel sv. Mikuláše a okolí

Uprostřed této části modelu vidíme průčelí kostela sv. Mikuláše, barokní stavbu Kiliána Ignáce Dientzenhofera z let 1732–1735, na místě původního středověkého farního kostela. Barokní stavba doplnila přilehlý benediktinský klášter. Ze strany Staroměstského náměstí byl kostel zastíněn rozměrným blokem Krennova domu, takže z něj byly patrné jen kostelní věže (viz obr. 13). I z toho důvodu architekt téměř scénicky komponoval průčelí stavby do průhledu kolmou úzkou uličkou probíhající radničním blokem. Demolice Krennova domu v roce 1901 ale kostel postavila do urbanistické situace, pro kterou nebyl projektován a která ochudila pozorovatele o rafinovaný architektonický zážitek. Nic však dnes nebrání zvědavému chodci na místo se vypravit, zúžený průhled uličkou si dlaní nasimulovat a monumentální průčelí Dientzenhoferovy stavby si vychutnat téměř v původním účinku.

12. Prelatura benediktinského kláštera

Vlevo od průčelí kostela sv. Mikuláše se nacházela vrcholně barokní budova prelatury benediktinského kláštera čp. 27, pravděpodobně rovněž dílo K. I. Dientzenhofera. Samotný klášter byl zrušen v době josefínských reforem v roce 1787 a poté objekt zakoupen a využíván pražskou obcí. V rámci pražské asanace se klášterní budovy ocitly uvnitř asanačního obvodu a plánovaná demolice výstavné prelatury vzbudila nesouhlas kulturní veřejnosti. Městská rada vyřešila tento problém šalamounským způsobem, který byl praktikován i v řadě jiných případů. Z původní stavby byly sejmuty některé architektonické články, které pak autor novostavby zakomponoval do jejího novobarokního průčelí. V tomto případě šlo o balkon a portál, které jsou součástí nového domu z roku 1903, jemuž bylo přiděleno popisné číslo 24. Celý areál kláštera s prelaturou a přilehlým domem čp. 30, na Langweilově modelu zdobeným renesančním etážovým štítem, byl zbořen v letech 1897 až 1898.

13. Severozápadní kout Staroměstského náměstí

Tento pohled představuje Staroměstské náměstí před zásadními proměnami. V roce 1838 zmizelo pozdně gotické křídlo Staroměstské radnice, které bylo nahrazeno novogotickým, ale ani to už dnes nestojí. V roce 1901 zmizel veliký Krennův dům, který náměstí opticky uzavíral. V letech 1896–1899 zmizelo pět výstavných měšťanských domů severní strany Staroměstského náměstí, protože právě před nimi probíhala hranice asanačního obvodu, která byla stanovena podle inundační čili zátopové linie. V roce 1862 z náměstí zmizela manýristická Krocínova kašna a v roce 1918 byl stržen Mariánský sloup, opět obnovený v letech 2020–2024. Vojenská strážnice, kterou vidíme uprostřed plochy náměstí, zanikla v době výstavby novogotického křídla radnice kolem poloviny 19. století a přibližně na jejím místě od roku 1915 stojí Husův pomník od Ladislava Šalouna.